

معامله متقابله یا انتقام و قصاص

بین دو کشور

اصل و منشاء ایجاد این حق از عادات و سنن قدیمه بین الملل ناشی و ابتدا درباره افراد رعایت میشده. مثلاً در فرانسه هرگاه اتباع کشور مورد تعدی و تجاوز یا بی عدالتی بیگانه واقع میشدند از طرف پادشاه فرمانی مبنی بر اجازه به شخص یا دولت بگرفتن انتقام از متجاوزین صادر میگردد - طرق اجرای انتقام و گرفتن قصاص یا معامله متقابله در فرمان مزبور قید میگردد همچنین اشخاص یا محل اجرای حق مزبور در فرمان صریحاً نوشته میشد و بموجب آن شخص یا اشخاص معین و یا دولت حق داشتند که با اقدام خصمانه بر علیه افراد یا کشور متجاوز بپردازند کم کم این حق از افراد سلب و بدو واگذار شد بطوریکه در هر موقع یکی از اتباع دولت و کشوری مورد تعدی و تجاوز کشور دیگر واقع میشد دولت بنام حفظ و دفاع از منافع اتباع خویش بمعامله متقابله یا انتقام میپرداخت که بطریق مختلف انجام میگردد:

بدین طریق که یا دولت مستقیماً استرداد مال مورد ضبط یا خسارات وارده را مطالبه در صورت عدم انجام و یا اقتضای مصالح مستقیماً بمعامله متقابله و ضبط و توقیف اموال کشتیها یا منافع و حقوق اتباع یا دولت متجاوز اقدام و یا حق مزبور بوسیله عدم اجرای تعهدات و معاملات و قراردادهای منعقد شده بین طرفین تأمین میشد.

مثلاً در ۱۷۵۱ که بین انگلستان و فرانسه جنگ بود کشور اول در مقام محاصره و اقدام خصمانه بر علیه فرانسه مال التجاره های متعلق بکشور مزبور را که با کشتی های آلمانی

جنگ های واقعه بین چند کشور و اختلافاتی که بین آنها رخ میدهند نتایج و عواقب شدیدی غیر از گسترار و اعمال جنگی در پیش دارد یکی از آثار و عواقب مزبور اینست که دولت ها در موقع اختلافات با همکام جنگ برای اجبار و تهدید و تضییق طرف و سایل اقتصادی و غیر جنگی نیز بکار میبرند مثلاً برای رویه غیر عادلانه یا ظالمانه که اتباع یک کشور یا حکومت آن بر علیه افراد یا منافع دولت دیگر پیش میگیرد و سایل مزبور اعمال و طرف را مجبور برفع آن رویه میسازند و با هنگام جنگ برای وارد ساختن خسارات و تضییع و تضییق شدید حقوق و نیروی دشمن و سایل مزبور اتخاذ میشود باین قسم که هرگاه دسترس بانجام عین آن عمل یا رویه باشد بدیهی است همان اقدام را عیناً بطرف خود بر میگردانند و الا اقدامات مختلف و بطور کلی بهر گونه عملی که موجب تضییق یا جبران کرده طرف و یا خسارات ناشیه باشد دست میزنند که با اصطلاح حقوقی میتوان آنرا یک نوع قصاص و انتقام بین المللی و یا معامله متقابله دانست.

در موقع صلح ، معامله متقابله و قصاص انواع مختلف دارد مثلاً فرض کنیم دولتی کشتی های دولت دیگر را بی جهت توقیف یا ضبط میکند دولت مزبور اگر بتواند در درجه اول با توسل بنیروی خود پس گرفتن کشتی های خویش اقدام والا بتوقیف و ضبط کشتی های دولت نامبرده و در صورت نداشتن کشتی اموال دیگر را بپردازد - اقدام مزبور از نظر حقوق بین الملل مشروع و قانونی و بمنزله حقیقی است که درباره افراد یا دولت زبان دیده شناخته شده.

اینکه کشتی کشور محاصره کننده وارد بندر نشود علاوه از اینکه بنفع سایرین خواهد بود مانع انجام مبادلات نبوده منظور کشور نامبرده برنخواهد آمد حال فرض کنیم کشتی دولتی محاصره را شکسته و تصمیم دولت محاصره کننده را نقض کند در اینصورت دو رویه مورد توجه است :

۱- رویه فرانسوی

که معتقد است کشتی های نقض کننده محاصره باید توقیف و باز داشته شوند تا مدت محاصره پایان رسیده به صاحبانش مسترد شوند نتیجه آنکه بهیچوجه نمیتوان آنها را ضبط و تصرف نمود مگر آنکه پس از محاصره اعلان جنگ داده شود.

۲- رویه انگلیسی

که معتقد است محاصره هنگام صلح با محاصره در موقع جنگ عیناً دارای اثر مساوی و بنا بر این عقیده کشتی های نقض کننده محاصره قابل ضبط و تصرف نیز خواهند بود.

رویه فرانسه در ۱۸۸۶ مورد عمل واقع و کشتیهایی که محاصره بندرهای یونان را شکسته بودند پس از رفع آن بصاحبانش مسترد گردید.

بنگاه حقوق بین الملل نیز در سال ۱۸۸۷ رویه مزبور را انتخاب و تأیید نمود.

محاصره هنگام صلح چندان مهم نیست چه ناشی از اختلافات کوچک و قابل حلی است که غالباً و بلکه بطور کلی میتوان گفت بطور مسالمت آمیز مرتفع میشود برخلاف محاصره جنگی دارای آثار و مشکلات بسیاری است که گاه جنگ بین دو کشور را تبدیل بیک جنگ عالم گیر میکند و عواقب آن نه برای کشورهای وارد در جنگ بلکه برای دولت های بیطرف نیز وخیم است بحث در این موضوع از نظر اهمیت شایسته عنوان علیحده است. ع. دکتر اخوی

حمل میشد بحکم دادگاه (ضبط قاچاق جنگ) توقیف نمود. دولت پروس برای معامله متقابل و انتقام دستور داد قرصه که سیلزی [از کشورهای پروس] از انگلستان نموده و موعد پرداخت آن رسیده بود توقیف و پرداخت نشود.

یکی دیگر از اقسام معامله متقابل مزبور محاصره کشور است که هم هنگام صلح صورت پذیر بوده و هم در موقع جنگ بدان متوسل میشوند در موقع صلح مثلاً یکی از بنادر کشور متهدی را محاصره میکنند و از ورود و خروج کشتی و مال الزجاره بمحل مزبور مانع میشود هر چند عمل مزبور مشروع نبوده و مورد اتفاق همه کشورها نیز نمیشود چه اقدام مزبور بر علیه کشورهای بیطرف و اجنبی از اختلافات نیز اثر داشته و موجب تضییع حقوق و منافع تجاری آنان میشود لکن در صورت تبعیض میتوان گفت که تقریباً بی اثر است.

چند مثال از محاصره

در ۱۸۳۷ (قرن ۱۹) روسیه و انگلستان و فرانسه بندر Navarin متعلق بیونان را محاصره کردند تا از کشتار و خونریزی که در کشور نامبرده شروع شده بود جلوگیری شود در ۱۸۵۰ انگلستان برای رفع شکایت یکی از اتباع خود Pacifico نام بنادر یونان را محاصره نمود کشور فرانسه بوساطت پرداخت و کار بحکمیت (۱) (دوری) رجوع و خاتمه یافت.

در ۱۸۸۵ فرانسه برای تسخیر تنگن بمحاصره فرمز و فوچتو اقدام کرد.

شرایط لازم برای مشروع بودن محاصره: دو چیز است اول ابلاغ امر مزبور بکشورهای بیطرف.

دوم بمرحله عمل درآمدن آن

در آثار محاصره

محاصره هنگام صلح نیز مانند محاصره در موقع جنگ بر علیه کلیه کشتی های (۲) وارد بر بندر کشوری انجام میشود چه در غیر اینصورت بهیچوجه اثری نداشت با فرض

(۱) پس از رسیدگی بمحاسبات و شکایات معلوم شد طلب شاکلی به ۱۵۰ فرانک بالغ میشد.

(۲) Institut dedroit international الملل

در سال ۱۸۸۸ اعلامیه انتشار داد که بموجب آن بنگاه بر قابل رعایت نبودن محاصره (موقع صلح) از طرف کشورهای بیطرف مورد اتفاق بود.